

Тема. Позакласне читання. Історія кохання маленької феї. (Роман Ш. Бронте «Джейн Ейр»)

Мета: ознайомити учнів із творчістю англійської письменниці Ш. Бронте на прикладі її роману «Джейн Ейр»; допомогти знайти у творі романтичні тенденції; поглиблювати навички аналізу прозового твору, образів-персонажів, переказу, виразного читання, психологічного спостереження над поведінкою персонажів; розвивати зв'язне мовлення, логічне мислення; сприяти вихованню моральних якостей школярів.

Обладнання: портрет Ш. Бронте; виставка книг письменниці; текст роману «Джейн Ейр» (у перекладах на вибір учителя та учнів).

ХІД УРОКУ

I. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ И МЕТИ УРОКУ

II. ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НОВИХ ЗНАНЬ, ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ТА НАВИЧОК

1. Вступне слово вчителя.

Шарлотта Бронте — відома англійська письменниця, автор романів «Джейн Ейр», «Містечко», «Учитель». Вона мала дивовижну силу уяви, саме таку, що її Й. В. Гете називав секретом Генія — здатністю миттєво проникати в індивідуальність й особливості сприйняття зовсім сторонніх людей і вигаданих образів.

Життя і творчість Ш. Бронте

Шарлотта Бронте народилася 21 червня 1816 року в англійському містечкові Торнтоні, в Йоркширі, у сім'ї священика Патріка Бронте та його дружини Мері. Окрім Шарлотти, в сім'ї було ще четверо доньок і один син.

У 1820 році родина переїхала до Хоуорта, глухого містечка в Середній Англії, де Патрік Бронте отримав невелику парафію. Там, 1821 року, померла Мері Бронте, залишивши сиріт на руках свого чоловіка та незаміжньої своячениці. Після смерті дружини Патрік, який завжди був веселим, любив співати

вечорами гарні духовні пісні, писав вірші (навіть випустив два невеликі збірники за власні гроші), замкнувся в собі, став похмурим, забув про вірші, пісні, посмішку. Єдиною його розрадою було піклування про дітей. Через деякий час він віддав дівчат до сирітського притулку Коун-Брідж. Дома залишився маленький син Бренуелл.

Але умови життя в притулку були настільки суворими, що незабаром хворобливі дві старші доньки померли від сухот. Переляканий батько забрав Емілію й Шарлотту із пансіону, і відтоді їхнім вихованням опікувалася сувора тітка.

Патрік Бронте був книголюбом, багато читав і виписував з Лондона навіть найдорожчі видання. Він дозволяв донькам користуватися його великою бібліотекою, а за це вимагав суворо дотримуватися режиму й тиші в той час, коли працював над складанням проповідей. Окрім того, батько приймав прихожан, що приходили до нього з різними проханнями і скаргами. Отже, діти не могли бігати у будинку з м'ячем чи ляльками, голосно розмовляти, хоча іноді їм цього дуже хотілося.

Щоб якось розважити малих, тітка і Шарлотта, котра стала старшою після смерті двох сестер, вигадували з ними п'єси для домашнього лялькового театру, випускали власний літературний журнал. Декорації до п'єс малював маленький Бренуелл, улюбленець усіх. У нього дуже рано відкрився талент портретиста та художника. Зазначимо, що Шарлотта теж гарно малювала. Перша дитяча п'єса називалася «Молоді люди», в ній розповідалося про казкових солдатів, які здійснювали подвиги в ім'я Наполеона Бонапарта і герцога Веллінгтона. Вистава йшла в домі Бронте впродовж місяця. Хоча в цьому театрі був єдиний глядач — стара служниця Таббі, діти відчували себе по-справжньому щасливими.

А батько, як і раніше, мовчав, став ще суворішим, усамітнено обідав, писав проповіді, різким голосом віддавав накази слугам, а іноді від туги за

дружиною вискакував у двір і стріляв у повітря із старовинної рушниці, доки не закінчувалися патрони. Діти бачили все це, але ніяк не могли розрадити його горе, яке теж переживали дуже боляче.

Невгамовна Шарлотта, щоб розважити малят, запропонувала нову забаву: кожному роздала по вигаданому острову, попросила населити його різними персонажами, а всі пригоди та їхнє повсякденне життя на цих казкових островах записувалися до маленької книжечки-журналу чи розповідалися увечері по черзі. Так виникла казкова країна Ангрія, прообраз, джерело поетичного світу всіх трьох сестер Бронте. В Ангрії жили лицарі й чарівники, герцоги й пірати, прекрасні дами й жорстокі королеви, здійснювалися найсміливіші подвиги й плелися любовні інтриги. Сидячи в маленькій кімнатці на другому поверсі, Шарлотта вже не помічала ні похмурого пейзажу, ні сірих хмар, ні поривів холодного вітру, ні свого сумного життя. Вона поринала у світ вигаданих мрій, пристрастей своїх героїв й іноді навіть не знала, що реальніше: сумне життя Хоуорта чи бурхливий літопис Ангрії. Дівчина рано почала вести щоденник і одного разу зробила там такий запис: «Мало хто повірить, що вигадана радість може принести стільки щастя!»

Але батька бентежило те, що діти не мають серйозної освіти, ростуть занадто тихими й відлюдними. Він вирішив відправити Шарлотту й Емілію до пансіону Маргарет Вулер, що славився своїми передовими й гуманними методами виховання (там були заборонені тілесні покарання). Емілія їхати відмовилася, а Шарлотта відважилася. Згодом вона з теплотою й ніжністю згадувала час, проведений у пансіоні, де отримала чудову освіту, яка допомогла розвинутися її природному письменницькому дару, і знайшла вірних подруг, котрі підтримували її впродовж усього життя. У 1832 році Шарлотта закінчила пансіон, а з 1835 по 1838-й працювала в ньому вчителькою французької мови та малювання. Увесь свій учительський досвід,

педагогічні роздуми Шарлотта Бронте пізніше відобразила на сторінках романів.

Саме цей пансіон у 1838 році закінчила й наймолодша із сестер Енн, яка на той час вже почала писати власні твори.

1837 року Шарлотта Бронте послала свої вірші відомому англійському поетові Р. Сауті. У відповідь той написав, що «присвятити себе тільки поезії справа не жіноча, хоча й можна займатися нею як приємною розвагою, але з однією умовою: не забувати заради неї своїх жіночих обов'язків». Шарлотта образливо сприйняла відповідь знаменитого поета.

Від природи всі сестри Бронте відзначалися веселим, живим характером і працелюбністю. Їм подобалися музика, співи, дотепні бесіди, розгадування шарад і головоломок. Тому повертатися в похмурий і сумний Хоуорт їм не хотілося. Шарлотта зайнялася здійсненням проекту майбутньої школи «сестер Бронте» (сестри розраховували на спадок тітки і свої власні заощадження), а Енн пощастило знайти місце гувернантки у багатій сім'ї Робінсонів. Саме в цю родину після невдалої спроби підкорити своїм мистецтвом художника елегантно-примхливу лондонську публіку було влаштовано й Бренуелла, тепер він став учителем малювання. Виставку його малюнків жорстко розкритикувала одна зі столичних газет. Бренуелла це дуже засмутило, він вдався до пияцтва, пропив усі гроші й повернувся додому, вигадавши красиву легенду про пограбування. Але, перебуваючи в родині Робінсонів, Бренуелл закохався в господиню і палко зізнався їй у своїй пристрасності. Місіс Робінсон образив вчинок вчителя, і його вигнали. Та разом з ним втратила місце й ні в чому не винна Енн. Бренуелл почав більше пити, вживати опіум, роблячи тим самим життя сестер нестерпним і витрачаючи їхні гроші. Про школу довелося забути.

Але сестри не здавалися. 1842 року Шарлотта й Емілія відправилися в педагогічний пансіон Егера до Брюсселю для вдосконалення знань. Гроші на

поїздки сестрам дала хрещена мати Шарлотти. Але не тільки жага знань штовхнула Шарлотту на цю поїздки. Дівчина прагнула забути молодого священика Вільяма Вейтмена, освіченого юнака, чудового друга, який служив помічником їхнього батька. Та він був заручений з іншою. Трагізм історії полягав ще і в тому, що у Вільяма також закохалася Енн. Через деякий час сестри дізналися про те, що Вільям одружився, а ще через рік прийшла звістка про його смерть.

«Пристрасне кохання — божевілля, і, як правило, залишається без відповіді!» — гірко повчала Шарлотта свою меншу сестру. Вона мала на це право. Бо її саму закружляла пристрасть до одруженого чоловіка, мсьє Поля Егера, господаря пансіона, батька п'яťох дітей. Розумного, ексцентричного француза спочатку тішило кохання дуже серйозної романтичної дівчини, але після того як його дружина розкрила таємницю, Поль усіляко намагався уникати Шарлотту. Життя в пансіоні для вразливої дівчини стало нестерпним. Вона зібрала свої речі, дрібні подарунки коханого і покинула Бельгію. Шарлотта повернулася додому з розбитим серцем. Часом їй хотілося голосити! Вона відчувала себе дуже самотньо в рідних стінах. Та й атмосфера в домі була тяжкою: Емілія заглиблювалась у свої мрії, Енн, неначебто тінь, блукала по кімнатах, Бренуелл продовжував пити. Вечорами Шарлотта писала листи коханому, але вона їх ніколи не відправила. В одному були такі рядки: «Ви виявили до мене трішки інтересу і я чіпляюся за нього, як приречений чіпляється за життя!» Можливо, що писати роман «Учитель», — «біографію» свого почуття до Егера — Шарлотта вирішила тільки для того, щоб звільнити душу від гнітючої туги, відволіктися від безодні безумства, щоб не чути кашлю завжди знервованої Енн, п'яних пісень Бренуелла, тихого читання молитов і псалмів у кімнаті батька.

Одного разу Шарлотта випадково відкрила альбом Емілії і в захваті прочитала вірші сестри, що, на її думку, були зовсім не схожі на звичайну

жіночу поезію: занадто стрімкі, яскраві, лаконічні. Вони настільки вразили дівчину, що вона вирішила надрукувати збірку за власні кошти, приховавши жіночі імена під псевдонімом «Брати Белл» (Шарлотта — Каррер, Емілія — Елліс, Енн — Ектон). Збірка побачила світ у травні 1846 року, дістала позитивні відгуки критики. Особливо відмічали вірші Елліса Белла (це був псевдонім Емілії).

Окрилена успіхом, Шарлотта вирішила надрукувати книгу прози «братів Белл». До публікації вона приготувала свій роман «Учитель», «Грозовий перевал» — Емілії та «Агнес Грей» — Енн. На жаль, її власний роман було відкинуто, книгу Емілії не помічено критикою (на твір чекав грандіозний успіх уже після смерті двадцятирічної романістки), а роман Енн критики й читачі зустріли захоплено. Шарлотта щиро раділа успіхові сестри і, виявивши величезну наполегливість, уже 16 жовтня 1847 року закінчила свій новий роман «Джейн Ейр», який мав шалений успіх, декілька видавництв сперечалися за придбання прав перевидання. Відомий англійський письменник В. Теккереї запросив Шарлотту до Лондона, щиро захоплюючись її талантом і маючи величезне бажання познайомитися з авторкою. Саме завдяки цьому письменникові Шарлотта декілька разів відвідала столицю, познайомилася з літераторами, 1851 року навіть була на лекції В. Теккереї про англійську літературу. Після ознайомлення з другим романом Шарлотти «Містечко» про долю незвичайної дівчини Люсі Сноу, яка, переживши нещасливе кохання, зберегла незломленим гордий дух, Теккереї написав про Шарлотту Бронте такі слова: «Бідна жінка, що має талант! Пристрасне, маленьке, жадібне до життя створіння, хоробре, трепетне, некрасиве. Читаючи її роман, я здогадуюся про те, як вона живе, і розумію, що більше, ніж слави і всіх інших небесних скарбів вона хотіла б, щоб якийсь Томкінс кохав би її і вона кохала його!...»

Шарлотта все ще мріяла зустріти своє кохання, залікувати старі рани. Вона серйозно захопилася видавцем Сміттом, який відповідав їй взаємністю. На той час Шарлотта поховала брата Бренуелла (жовтень 1848 року), улюблену сестру Емілію (18 грудня того ж 1848 року!), була серйозно стурбована здоров'ям помираючої Енн. Разом зі Сміттом вони возили її в Скарборо (Шотландія) на морські купання, але це не допомогло і Енн теж померла через півроку після смерті Емілії. Шарлотта практично залишилася самотньою — старий батько втрачав від горя останні сили.

Але щось постійно зупиняло Смітта, він ніяк не міг освідчитися. Хоча молоді люди з півслова розуміли одне одного, могли годинами говорити про що завгодно. Та жаданим «Томкінсоном» Смітт для Шарлотти так і не став. Це була ще одна драма її вразливого серця.

Змучившись від самотності, Шарлотта дала згоду на весілля спадкоємцеві свого батька по парафії Артуру Ніколасу Бейллю. Чи кохала вона його? Важко сказати, адже дівчина виховувалася в суворих традиціях жертвності сімейному обов'язку й честі. Всі п'ять місяців свого короткого заміжжя Шарлотта старанно виконувала обов'язки дружини пастора й господині дому. Однак вільно займатися творчістю вона вже не могла: це не подобалося її чоловікові. Таємно намагалася щось писати й ховала в шухляди столу.

Життя ускладнювала хвороба (сухоти — спадкове захворювання родини Бронте) і вагітність. Чоловіка дратувало те, що вона не займалася господарством, що йому доводилось обідати й вечеряти самому. Вона соромилася лягати, не хотіла сердити Артура, але сили покидали її. Незадовго до смерті вийшов її новий роман «Шерлі», який із захопленням зустріла публіка та критика. Всі чекали нових злетів таланту Бронте. Але ніхто не знав, що вона помирає.

31 березня 1855 року Шарлотта відчула страшенну слабкість. Необхідно було лягти в ліжку. Але її переслідувала думка про те, що чоловік знову буде

незадоволений. Слід спуститися вниз, а в неї майже немає сили! Шарлотта зробила кілька кроків і сіла в крісло, що стояло поруч. На мить їй здалося, що вона пливе кудись у човні, а на березі стоїть Енн, простягає до неї руки і кричить: «Будь мужньою, Шарлотто!» Це були останні слова, які вона чула. За декілька годин Шарлотти Бронте не стало.

Через певний час після смерті Шарлотти її чоловік Артур Ніколлс Бейлль одержав листа з Лондона від якоїсь Елізабет Гаскелл, котра просила дозволу приїхати до нього з метою оглянути архів його дружини — відомої письменниці Шарлотти Бронте. Містер Ніколлс Бейлль роздратовано відповів, що «ніякого архіву немає, оскільки місіс Ніколлс була перш за все донькою і дружиною пастора, а не літературною знаменитістю». Місіс Гаскелл була розгублена і почувалася ніяково. Щоб написати першу біографію письменниці, їй довелося зібрати спогади небагаточисленних друзів Шарлотти Бронте,— «маленької феї із Хоуорта»,— скористатися аналізом чотирьох її романів й уривками переписки з В. Теккереєм та декількома видавцями.

Хоча пройшло вже більше ста років, читачі продовжують насолоджуватися книгами англійської письменниці й приїздити до маленького будиночка в Хоуорті, де знаходиться музей «маленької Жанни д'Арк» — як ніжно називав Шарлотту Бронте В. Теккереї.

2. Бесіда.

— Яке враження справив на вас роман Ш. Бронте «Джейн Ейр»?

— У чому полягає особливість оповіді твору? (Оповідь ведеться від першої особи — головної героїні Джейн Ейр. Це робить розповідь більш достовірною і правдивою.)

— Скільки років було героїні на початку оповіді? (Десять. Джейн Ейр розповідає події свого життя, що тривали впродовж майже дев'яти років.)

— Що відомо про дівчинку? (Вона була сиротою, її батьки померли. Мати — з багатой родини, абатько — бідний священник. Джейн жила у тітки Рід, яка без задоволення й радості виконувала прохання свого брата не кидати дівчинку.)

— Як жилося дівчинці у тітки? (Дуже погано. Місіс Рід, її діти (Джон, Еліза, Джорджіана), і навіть прислуга — всі намагалися нагадати дівчинці, що вона не така, як інші, що її утримують тут з великої милості. Джейн вважали жорстокою, злою, брехливою, хоча саме Ріди були такими. Особливо Джон полюбляв ображати Джейн, а потім звинуватив її в усьому.)

— Яка подія найбільше вразила Джейн під час перебування в родині Рідів? (Коли її зачинили в таємничій Червоній кімнаті, в якій колись помер містер Рід і після того там ніхто не жив. Джейн побачила привид небіжчика, вона знепритомніла і потім дуже захворіла.)

— Чому тітка вирішила відправити дівчинку до сирітського притулку? (Місіс Рід не хотілося більше займатися дівчинкою. Вона з радістю позбулася її.)

3. Переказ тексту.

— Розкажіть про перебування Джейн Ейр у сирітському притулку в Ловуді. (Джейн провела у Ловуді вісім років: шість як вихованка, два як вчителька.)

— Розкажіть про роль у житті Джейн директриси притулку міс Темпль та її дружбу з Елен Берне. (Міс Темпль тепло ставилася до дівчинки, піклувалася про неї, допомагала в навчанні. А Елен Берне багато розповідала Джейн про Бога і та усвідомила, що Він — люблячий Отець небесний.)

4. Бесіда.

— Що різко змінило життя Джейн? (Одного дня у вісімнадцять років Джейн зрозуміла, що більше не може залишатися в Ловуді. Вона дала оголошення і її запросили гувернанткою до маєтку Торнфілд.)

— Кого вона зустріла в маєтку? (Домоправительку місіс Феєрфакс, жінку похилого віку, яка вела господарство у Торнфілді і виявилася доброю жінкою.)

Джейн мала бути гувернанткою маленької Адель, доньки коханки містера Рочестера, власника маєтку. Пізніше Джейн дізналася, що мати Аделі, французька співачка, покинула спочатку свого коханця, а потім і Адель. Рочестер забрав дівчинку на виховання.)

— Що відомо про господаря маєтку? (Він дуже рідко відвідував Торнфілд, більшу частину часу проводив на континенті.)

— Як жилося Джейн у Торнфілді? (Вона ніколи не знала домашнього затишку, а тут до неї ставилися дуже добре. Хоча іноді дівчина й відчувала тугу та самотність.)

— Що її хвилювало? (Вона відчувала, що в маєтку приховують якусь таємницю, пов'язану, на її думку, із жінкою на ім'я Грейс Пул. Іноді вночі дівчина чула нелюдський сміх, таємничі кроки тощо.)

5. Переказ тексту з творчим завданням.

— Розкажіть про першу незвичайну зустріч Джейн і містера Рочестера від імені:

а) самої Джейн;

б) містера Рочестера.

6. Робота з текстом.

— Прочитайте, якою була природа цього вечора

— Навіщо авторка змалювала саме такий пейзаж? (Пейзаж був досить романтичний: вечір, місячне сяйво, нічний туман тощо. Він підсилює романтизм зустрічі героїв, наштовхує читача на думку, що між ними мають зав'язатися романтичні стосунки.)

7. Завдання й запитання до учнів.

— Знайдіть у тексті портрети героїв і зачитайте їх. Як ви думаєте, чому персонажі не наділені гарною зовнішністю? (Можливо, для того щоб більше уваги звернути на їх внутрішній світ.)

8. Психологічні спостереження.

— Прослідкуйте за психологічним станом Джейн і Рочестера, за їхніми стосунками. (Між Джейн і Рочестером майже відразу зародилася глибока симпатія, яку кожен з них старанно приховував. Вона — за прохолодною шанобливістю, він — за грубуватого-глузливым тоном звертання.)

— Як Рочестеру вдалося викликати ревності Джейн? (Він віддавав перевагу міс Бланш, дивовижній красуні. Сусіди почали говорити навіть про їхнє весілля. Та й сам Рочестер не відмовлявся від цього. У помісті готувалися до весілля.)

— Яку роль відіграла сцена із циганкою-ворожкою? (Саме Джейн здалося, що циганка дивна. А Рочестер міг розкрити деякі таємниці дівчини. Як потім з'ясувалося, Рочестер кохав Джейн і освідчився їй. Приготування йшли саме до їхнього весілля.)

9. Бесіда.

— Що перешкодило здійсненню щасливих мрій Джейн? (Під час церемонії вінчання виявилось, що Рочестер одружений.)

— Розкажіть страшну таємницю Едварда Рочестера.

— Як ви думаєте, чому Джейн не хотіла залишитися з Едвардом? Вона його не кохала? (Ні, вона щиро кохала Едварда. Але бути на правах коханки не могла. Це суперечило її принципам.)

— Де знайшла притулок Джейн після втечі з Торнфілда? (Доля подарувала їй зустріч із чудовими людьми: сім'єю Ріверсів — місцевим священиком Сент-Джоном, його сестрами Діаною та Мері. Виявилось, що всі вони родичі. Джейн знайшла рідню.)

— Чи розлюбила вона Рочестера? (Ні, вона кохала, навіть розуміючи, що вже ніколи його не побачить.)

— Про що свідчить той факт, що Джейн розділила свій спадок між усіма Ріверсами? (Це ще одне підтвердження благородства її душі.)

— На вашу думку, чому Сент-Джон запропонував саме Джейн стати його дружиною? (Вона витримана, спокійна, терпляча, коли потрібно рішуча, віддана, благородна, не байдужа до людського горя — такою має бути дружина пастора.)

— Як Джейн сприйняла пропозицію Сент-Джона? (Вона відмовилася стати його дружиною, бо кохала Рочестера, але згодна була слідувати за ним як сестра і помічниця. Однак такий варіант не влаштовував Сент-Джона.)

— Чому дівчина вирішила відвідати Торнфілд? (Джейн почувся голос Рочестера, який кликав її. Вона швидко зібралася і поїхала, бо вважала, що з ним щось трапилося.)

10. Переказ тексту.

— Розкажіть, як закінчилася історія кохання Джейн Ейр та Едварда Рочестера.

— Що відомо про подальшу долю всіх інших героїв роману?

11. Коментар учителя.

На думку дослідників творчості Ш. Бронте, у романі «Джейн Ейр» багато автобіографічного: жахливі умови життя в притулку та епідемія, Елен Бернс та її смерть у школі; історія кохання Джейн і Рочестера нагадує кохання Шарлотти і мсьє Егера.

На відміну від сестер, Шарлотті були притаманні захоплення сентименталізмом, романтизмом, готичними романами. В її творі є містика в готичному дусі: поява привида дядька Ріда, голос Рочестера, що його чує Джейн, хоча й знаходиться на відстані багатьох кілометрів від коханого, таємниці помістя Торнфілд, страшна таємниця Рочестера, яка відкривається в день весілля. Не дивлячись на те, що роман написаний у той період, коли романтизм уже зійшов з англійської літературної сцени, у ньому багато романтичних елементів (таємнича поява Рочестера, пейзажі, романтичні

почуття героїв тощо). У творі також багато елементів сентименталізму (чутливість натури головної героїні, психологізм образів тощо).

Але роман цікавий тим, що Шарлотта Бронте одною з перших в англійській літературі насмілилася так щиро, пристрасно, правдиво розповісти про кохання, віру, обов'язок, звичайні людські почуття. Авторка сміливо заговорила про рівність жінки і чоловіка, прагнення жінки до щастя, кохання, нормального життя. Героїня Ш. Бронте — це людина, яка має вроджене високе почуття моралі, відчуття власної гідності, вірність моральним принципам, стійко витримує всі складнощі долі й пробиває собі дорогу в життя власними силами. Щастя Джейн у кінці роману сприймається як достойна нагорода за всі її страждання й муки.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК УЧНІВ

Заклучна бесіда.

— Чи сподобався вам роман?

— Чому твір Ш. Бронте продовжує хвилювати сучасних читачів? *(Тому, що в ньому зображено чисті людські почуття, відсутні цинізм, ницість, грубість. Вічними залишаються проблеми, порушені у творі: добра і зла, людських відносин, стосунків чоловіка й жінки, вірності, честі, обов'язку тощо.)*

— Відомо, що роман було неодноразово екранізовано. Чи бачили ви хоча б одну з кіно-версій?

— Яке ваше враження від стрічки італійського режисера Франко Дзеффиреллі (1994 рік, телефільм «Джейн Ейр»), що транслювалася на телеекранах?

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Для всіх

Підготувати повідомлення на теми:

1. «Стара» і «нова драма». Зміни в драматургії кінця XIX–початку XX ст.
2. Генрік Ібсен (1828–1906).

3. Роль Г. Ібсена в розвитку світової драматургії, його новаторство.

Індивідуальне

1. Створити рекламу до твору Г. Ібсена «Ляльковий дім»
2. Створити бук трейлер до драми Г. Ібсена «Ляльковий дім»